

Plenum

Fredag 15.6.2018 kl. 13.02—13.35

11. Lagmotion med förslag till lag om ändring av vallagen

Lagmotion LM 21/2018 rd Mats Löfström sv

Remissdebatt

Talman Paula Risikko: Ärende 11 på dagordningen presenteras för remissdebatt. Talman konferensen föreslår att ärendet remitteras till grundlagsutskottet.

Debatt

13.09 **Mats Löfström r** (esittelypuheenvuoro): Ärade fru talman! I den här lagmotionen föreslår jag att vallagen ändras så att en av Finlands Europaparlamentariker väljs från landskapet Åland för att kompensera för den behörighet som genom EU-medlemskapet har överförts till unionens kompetensområde. Detta skulle genom motionen genomföras så att landskapet Åland skulle utgöra en egen valkrets i Europaparlamentsvalet. Valet skulle förrättas i tillämpliga delar i enlighet med vallagens bestämmelser om val av riksdagsledamot i landskapet Ålands valkrets. Avsikten är att lagen tillämpas första gången i det val av ledamöter till Europaparlamentet som hålls år 2019.

Genom självstyrelselagen har landskapet Åland ett unikt och långt utvecklat självstyre som innefattar överförd lagstiftnings- och förvaltningsmakt från Finlands riksdag och regering. Då landskapet tillsammans med resten av landet godkände ett inträde i Europeiska unionen överfördes även en betydande del av denna lagstiftningsmakt till unionen från landskapet. Trots sin unika särställning och denna kompetensöverföring har landskapet ändå inte någon egen representation i Europeiska unionens organ.

EU erkänner endast länder som sina medlemmar och därmed är bestämmelserna om dess organ även uppbyggda runt medlemsstaterna. Självstyrda områden inom unionens medlemsstater kan inte tilldelas representation i unionens organ i eget namn, utan endast ifall medlemsstaterna internt beslutar att fördela makten så. Det här gäller bland annat medlemsstaternas mandatfördelning i Europaparlamentet.

Vissa självstyrande områden inom unionen har tidigare erhållit egna ledamotsplatser i Europaparlamentet. Som exempel beslöt Danmark att överföra ett av sina mandat i Europaparlamentet åt det självstyrda Grönland. Det självstyrda området har sedermera utträtt ur unionen men principbeslutet består som prejudikat. Även Belgien fick i samband med en tidigare utvidgning av unionen behålla ett extra mandat med motiveringen att detta tilldelas landets tyskspråkiga minoritet, som proportionellt med sitt befolkningstal kan jämföras med Åland.

Arvoisa rouva puhemies! Kun Suomi liittyi Euroopan unionin jäseneksi, osa maan toimivallasta päättää itsenäisesti lainsäädännöstään siirrettiin unionille. Unionin jäsenmaille on

Punkt i protokollet PR 67/2018 rd

hyvitetty tämä toimivallan siirto antamalla pysyvä edustus unionin päättävissä elimissä. Tämä on tärkeä edellytys sille, että Suomella on realistiset ja tarkoituksenmukaiset mahdollisuudet valvoa etujaan ja vaikuttaa Euroopan unionin kehitykseen.

Ahvenanmaalla on itsehallintolain nojalla ainutlaatuinen ja pitkälle kehitetty itsehallinto, johon sisältyy siirretty lainsäädäntö- ja hallintotoimivalta Suomen eduskunnalta ja hallitukselta. Kun maakunta yhdessä muun Suomen kanssa hyväksyi liittymisen Euroopan unioniin, siirrettiin myös merkittävä osa tästä lainsäädäntövallasta unionille. Kyseisestä toimivallan siirrosta ja ainutlaatuisesta erityisasemastaan huolimatta maakunnalla ei ole omaa edustusta Euroopan unionin elimissä. Euroopan unioni tunnustaa ainoastaan maita jäsenikseen, ja näin ollen EU:n elimiä koskevat säännökset on rakennettu jäsenvaltioiden ympärille. Unionin jäsenvaltioiden itsehallinnollisille alueille ei voi myöntää edustusta unionin elimissä omissa nimissään, elleivät jäsenmaat sisäisesti päättä tällaisesta vallanjaosta. Tämä koskee muun muassa jäsenvaltioiden edustajanpaikkajakoa Euroopan parlamentissa.

Tiettyt itsehallinnolliset alueet unionissa ovat aiemmin saaneet omat edustajanpaikat Euroopan parlamentissa. Esimerkiksi Tanska päätti luovuttaa yhden edustajanpaikoistaan Euroopan parlamentissa itsehallinnolliselle Grönlannille. Itsehallinnollinen alue on sittemmin eronnut unionista, mutta periaatepäätös säilyy ennakkotapauksena. Myös Belgia sai unionin aikaisemman laajenemisen yhteydessä pitää ylimääräisen edustajanpaikan sillä perustelulla, että paikka annetaan maan saksankieliselle vähemmistölle, jonka suhteutettua väestölukua voidaan verrata Ahvenanmaan väestölukuun.

Toisin kuin edellä mainitussa esimerkissä, Suomi on päättänyt olla antamatta yhtä maan edustajanpaikoista Euroopan parlamentissa Ahvenanmaalle — näin siitä huolimatta, että Ahvenanmaan perustuslaillinen asema on itsehallintolain kautta merkittävästi vahvempi kuin muiden lakia säätävien alueiden asema Euroopassa. Kun EU:hun liittymisen yhteydessä päätettiin Suomen edustajan valintaa koskevista säännöksistä, päädyttiin linjaan, jossa koko maa muodosti ainoastaan yhden vaalipiirin. Lakiedustusta koskevassa hallituksen esityksessä HE 351/1994 korostettiin kuitenkin, että Ahvenanmaan maakunnalla on silloiseen hallitusmuotoon pohjautuva erityisasema, jolla on myös kansainvälisen oikeuden taakut. Jotta myös Ahvenanmaalle hyvitettäisiin lainsäädäntövallan menetys EU:lle, katsottiin aiheelliseksi heti aloittaa neuvottelut unionin kanssa siitä, että Suomi saisi yhden lisäpaikan Euroopan parlamentissa. Silloinen hallitus ilmaisi siten, että Ahvenanmaan edustaja on perustuslaillisesti oikeutettu. Lisäksi korostettiin, että maakunnan vaikutusmahdollisuudet yhteisöasioiden kansallisessa valmistelussa, pääasiassa lainsäädäntöön liittyen, tulee varmistaa riittävällä tavalla.

Myös pääministeri Vanhasen toinen hallitus selvensi myöhemmin tarvetta hyvittää Ahvenanmaan maakunnalle EU-jäsenyyden myötä unionin toimivaltaan siirtynyt toimivalta. Valtioneuvosto teki 23. huhtikuuta 2009 periaatepäätöksen Ahvenanmaan osallistumisesta ja vaikuttamisesta EU-asioissa jatkotoimenpiteenä Lissabonin sopimuksen ratifioinnille, jonka kautta Euroopan parlamentin merkitys ja rooli EU:n päätöksentekoprosessissa kasvoi. Toistaiseksi voimassa olevan ja perustuslakivaliokunnan viimeksi 27. huhtikuuta tänä vuonna korostaman periaatepäätöksen mukaan hallituksen tulee myötävaikuttaa maakunnan vaikutusvallan kehittämiseen Euroopan parlamentin työssä ja puolustaa Ahvenanmaan kansainvälistä erityisasemaa ja itsehallinnollista asemaa tulevaisuuden yhteisötason neuvotteluissa koskien parlamenttipaikkojen jakoa.

Punkt i protokollet PR 67/2018 rd

Ärade talman! I grundlagsutskottets utlåtande från det här året — vilket slår fast samma saker som grundlagsutskottet också tidigare har gett utlåtande om — slår man fast att inga juridiska hinder finns för att tilldela Åland en parlamentsplats och man bekräftar Ålands konstitutionella rätt, samtidigt som man också påpekar att proportionaliteten kan bli skev i och med att Ålands befolkning inte är lika stor som den som en plats från övriga Finland är om man skulle få en egen Europaparlamentsplats. Men man konstaterar ändå att det här är en politisk fråga och det går att kompensera Åland om regeringen och riksdagen så vill.

Ärade talman! Europaparlamentet godkände den 7 februari det här året ett förslag om att 27 av Storbritanniens 73 parlamentsplatser ska fördelas mellan medlemsstaterna. Det allmänna rådet har den 14 maj behandlat och godkänt dagordningen för Europeiska rådets möte 28—29 juni där beslutet om parlamentets sammansättning ska godkännas. Finland får enligt godkänd dagordning ytterligare en plats i parlamentet.

I och med att Europeiska unionens medlemsstater självständigt bestämmer om fördelningen av sina ledamotsplatser i Europaparlamentet, kan det konstateras att frågan om en Åländsk ledamotsplats hör till riksdagens lagstiftningsbehörighet. Faktumet att Finland tilldelas ytterligare en plats i parlamentet möjliggör nu för Finland att i enlighet med tidigare principbeslut säkerställa Ålands representation inom EU:s organ utan att antalet mandat tillgängliga för de registrerade partierna i riket skulle minska.

Jag föreslår därför att riksdagen godkänner lagförslaget via denna lagmotion, vilket gör att Åland blir en egen valkrets i nästa Europaparlamentsval.

13.19 Jani Mäkelä ps: Arvoisa puhemies! On tietenkin oikein ja kohtuullista, että edustaja edustaa äänestäjiään ja puolustaa heidän etuaan, mutta tässä lakiesityksessä nyt edustaja Löfström — jos ilmaisu sallitaan — hieman yliedustaakin heidän etuaan.

Nythan on niin, että edustajien paikat tulisi jakaa mahdollisimman tasan väestöpohjan mukaan äänestäjien ja äänten tasapuolisuuden turvaamiseksi kautta maan. Vaikka tämä onkin hieman kyseenalaista, ettei näitä brexitin myötä vapautuneita europarlamentin paikkoja poistettu kokonaan vaan ne jaettiin uudestaan, niin kuitenkin siinä on se positiivinen puoli sen 14:n paikan saamisesta. Suomi on tällä hetkellä hieman aliedustettuna Euroopan parlamentissa, ja tämä korjaantuisi tämän 14:n paikan myötä.

Nyt Ahvenanmaan osalta tämä periaate tasaisesta jakautumisesta toteutuu kohtuullisen hyvin eduskuntavaaleissa, kun Ahvenanmaalla on yksi paikka 200:sta. Se on jotakuinkin oikeassa suhteessa väestöpohjaan. Mutta sitten jos Ahvenanmaa saisi tämän esityksen mukaisesti yhden paikan europarlamenttiin 14:stä, tästä aiheutuisi matemaattisesti katsoen noin 14-kertainen yliedustus Ahvenanmaalle. Näin ollen tätä esitystä on valitettavasti mahdotonta kannattaa.

13.20 Antti Kurvinen kesk: Arvoisa rouva puhemies! Edustaja Mats Löfström tuo jälleen kerran meille tänne eduskunnan istuntosaliin vahvaa ahvenanmaalaista ääntä ja pitää hyvin oman vaalipiirinsä puolta ja herättelee meitä täällä niin sanotusti valtakunnan puolella, mantereen puolella, olevia kansanedustajiakin näkemään nämä heidän erityiskysymyksensä.

Lakialoitteen tehneen edustajan ajatus ja ihan tiukat faktatkin siitä, että Ahvenanmaan mahdollisuus vaikuttaa Euroopan unionin päätöksentekoon ei ole riittävä, täytyy ottaa vakavasti, ja siihen pitää löytää keinoja, että ahvenanmaalaiset voivat riittävällä tavalla autonomisena alueena ja autonomiaa omaavana väestöryhmänä vaikuttaa EU:ssa. Mutta kiel-

Punkt i protokollet PR 67/2018 rd

tämättä on todettava, että tämä lakialoitteen tarkoittama oma meppipaikka vaikuttaisi aika paljon kielteisesti Euroopan parlamentin vaalien suhteellisuuteen. Kuitenkin meillä vaali-järjestelmässä on kaksi isoa tekijää, mitkä pitäisi aina huomioida: alueellinen edustavuus toki tässä vahvistuisi, mutta sitten suhteellisuus kyllä heikkenisi. Eli ehkä meidän täytyy nyt kuitenkin miettiä ensisijaisesti muita keinoja kuin tätä omaa meppipaikkaa. Toki jos saamme rutkasti lisää paikkoja sinne Euroopan parlamenttiin, niin mikä ettei sen jälkeen.

Kuitenkin haluaisin herättää tässä kohtaa vähän laajempaa keskustelua siitä, miksi meillä ei voisi olla Euroopan parlamentin vaaleissa vaalipiirejä. Tämähän on hyvin poikkeuksellinen juttu. Meillä on kaikissa muissa Suomen vaaleissa vaalipiirejä, on sitten kunta tai oma vaalipiirinsä, mutta EU-vaaleissa koko maa on yksi vaalipiiri, ja se kyllä aiheuttaa tosi pahoja ongelmia. Kampanjat ovat erittäin kalliita. Tämä vaikeuttaa naisten, nuorten läpimenemistä, ja väitän, että se laskee myös äänestysaktiivisuutta. En kannata sitä, että EU-vaaleissa olisi niin monta vaalipiiriä kuin eduskuntavaaleissa, mutta minusta vaikkapa kolme tai neljä vaalipiiriä voisi olla ihan perusteltua, ja siinä sitä Ahvenanmaankin roolia voisi tarkastella.

13.22 Päivi Räsänen kd: Arvoisa rouva puhemies! Edustaja Löfström ansaitsee todellakin arvostuksen siitä, miten hän Ahvenanmaan puolesta puhuu ja hienolla tavalla edustaa Ahvenanmaata myös täällä eduskunnassa ja julkisuudessa.

Ahvenanmaan itsehallinnon asemaa on syytä kunnioittaa, mutta mielestäni nämä tässä esitetyt perustelut eivät kuitenkaan ole riittäviä sille, että Suomen yhtenäinen vaalipiiri hajotettaisiin. Tulee muistaa, että verrattuna siihen, että nämä nyt kaavailut europarlamenttipaikat tulisivat koko Suomen jaettavaksi, se tarkoittaisi sitä, että äänikynnys olisi sitten korkeampi. Meillä on tälläkin hetkellä sellaisia pienempiä poliittisia ryhmiä, esimerkiksi kristillisdemokraatit, joiden kannattajakunta on suurempi kuin Ahvenanmaan väestö mutta joilla ei ole omaa edustajaa Euroopan parlamentissa. Sen vuoksi tällainen muutos voisi kyllä herättää aika paljon myös Manner-Suomessa kielteistä mielialaa, mikäli Ahvenanmaalle korvamerkittäisiin kohtuullisen pienellä väestöpohjalla tämä yksi paikka.

13.24 Krista Mikkonen vihr: Arvoisa puhemies! Jag tycker det är mycket viktigt att vi har den här lagmotionen här i plenum. Tack till ledamot Löfström.

Ennen kaikkea siksi, että tässä vuosien varrella, kun Suomi on ollut EU:n jäsen, Ahvenanmaan suuntaan on annettu vähän pehmeitä lupauksia siitä, että mahdollisesti omaa paikkaa voisi jossain kohtaa harkita, niin jos nyt rehellisiä ollaan, varmasti tämä on nyt se kohta, milloin se harkinta pitää tehdä. Siksi minusta on aiheellista, että tästä käydään nyt keskusteluja ja katsotaan, mikä Suomen kanta sitten on.

On aivan selvää, niin kuin aiemmin perustuslakivaliokuntakin on todennut, kun tämä asia on ollut keskustelussa, että se Ahvenanmaan paikka sopii huonosti suhteellisen vaalitavan vaatimukseen ja yhtäläisen äänioikeuden periaatteeseen, vaikka toisaalta valiokunta on myös todennut, että on syytä ottaa huomioon Ahvenanmaan osittain oma oikeusjärjestys, johon EU-lainsäädännöllä on suora vaikutus ilman, että Ahvenanmaalla on omaa edustajaa. Ja kuten tässä lakialoitteen esittelyssä tuli esiin, perustuslakivaliokunta on myös todennut, että kyllähän kyse on viime kädessä poliittisesta ratkaisusta.

Itse näen, että on tärkeää vahvistaa Ahvenanmaan äänivaltaa EU:ssa, ja pidän erittäin hyvänä sitä, että tällä hetkellä Ahvenanmaalla on edustaja alueiden komiteassa. Tämä on

Punkt i protokollet PR 67/2018 rd

yksi hyvä tapa, jolla Ahvenanmaa on päässyt mukaan siihen päätöksentekoon, mitä EU:ssa tapahtuu. Oman meppipaikan kiintiöittäminen Ahvenanmaalle varmasti aiheuttaisi kyllä paljonkin kysymyksiä, ja juuri nämä suhteellisuuden ongelmat nousisivat vahvasti esiin, joten sen miettimistä en ehkä tässä vaiheessa pidä kuitenkaan realistisena. Mutta niitä muita keinoja, miten Ahvenanmaan vaikutusvaltaa on syytä edistää, pitää koko ajan miettiä.

Ehkä haluan myös sanoa sen, että en näe, että tämä on vain Ahvenanmaan asia, vaikka edustaja Löfström on saanut täällä paljon kiitosta siitä, että hän tuo nyt oman alueensa asioita esille. Kyllähän tämä on koko Suomen asia. Suomi on kuitenkin esimerkiksi hoitanut tämän oman itsehallintoalueensa ja miettinyt ratkaisuja, miten itsehallinto on toimivaa. Itse asiassa siinä voisi olla paljon esimerkkiä monelle muullekin maalle, jolla on samanlaisia itsehallintoalueita tai on paineita luoda uusia itsehallintoalueita.

13.27 Simon Elo sin: Arvoisa rouva puhemies! Vierailin aikanaan perustuslakivaliokunnan kanssa Ahvenanmaalla, ja täytyy sanoa ja myöntää, että mannermaalaisena valtakunnan asukkaana ensimmäistä kertaa silloin. Kyllä teki vaikutuksen se työ, mitä maakuntahallinto siellä tekee, ja selvästi se osaaminen, jolla maakunnan asioita hoidetaan. Kävimme silloin hyvän keskustelun myös Ahvenanmaan ja valtakunnan välisistä suhteista ja tulevaisuudesta.

Kun miettii sitten tätä lakialoitetta, niin kuten tässä on tullut esille, tosiaan on koko maan vaalipiiri eurovaaleissa. Meillä ei ole kiintiöitä tavallaan millekään maakunnalle eikä ole millekään väestöryhmälle, mihin vähän tässä edustaja Räsänen kristillisdemokratien kohdalla viittasi omassa puheenvuorossaan. Ei myöskään millekään vähemmistöryhmille tässä suhteessa ole näissä vaaleissa kiintiöitä. Käytännössä katson, että täytyy lähteä vain ehdolle vaaleihin listalla ja sitten hakea kannatusta koko maasta sille omalle linjalle ja ehdokkaalle.

Kyllä on tärkeää kuulla Ahvenanmaan näkemyksiä. Täällä tuli jo niitä tapoja, joilla Ahvenanmaa on mukana eurooppalaisessa päätöksenteossa tällä hetkellä, mutta myös, totta kai, on tärkeää puolueiden kautta kuulla näkemyksiä. Mutta se ajatus, että kiintiöitäisiin yksi meppipaikka Ahvenanmaalle, vaikka nyt näyttää siltä, että yksi paikka Suomelle lisää europarlamenttiin tulee, ei ole minun nähdäkseni realistinen eikä kannatettava, ja siniset ei sitä näkemystä hallituksessa voi tukea.

Pidin hieman harmillisena sitä, että pääministeri Sipilä, kun tästä häneltä kysyttiin helmikuussa, antoi tavallaan liekaa ja sanoi, että tällaista voitaisiin harkita. Ajattelin jo silloin, että tätä ei kyllä valitettavasti voi edes harkita. Uusjaon jälkeenhän, jos Suomelle nyt tulee sitten uusi meppi lisää, yksi meppi vastaa Suomessa 390 000:ta asukasta, ja kun siihen vertaa sitten Ahvenanmaan 30 000:ta asukasta — kaikki kunnia jokaiselle heistä — niin kyllä se epäsuhta on selvä, eli en pysty näkemään, että tällaiseen kiintiöintiin voitaisiin mennä. Sen sijaan se, mitä edustaja Kurvinen toi esille tästä vaalipiiriajaottelusta noin yleisesti eurovaaleissa, on harkitsemisen arvoinen asia.

13.29 Mats Löfström r: Ärade fru talman! Ledamot Mäkelä, som nu har gått härifrån, tog också upp det som flera andra ledamöter tog upp gällande befolkningsgrunden och att befolkningen på Åland är 30 000 och motsvarar en Europaparlamentsplats medan det i hela Finland är 300 000. Det här kan man också jämföra med många andra länder. Till exempel i Frankrike är det 800 000 invånare för en Europaparlamentsplats, så det är klart att man kan diskutera befolkningsgrunden, men också kontra den konstitutionella rätten för Åland

Punkt i protokollet PR 67/2018 rd

som ett självstyrt område att ha en egen plats, på samma sätt som Grönland hade en egen plats i kungariket Danmark och de tysktalande regionerna i Belgien, med samma befolkningsrelation som Åland i Finland, har en egen plats.

Jag tackar ledamot Kurvinen för att han noterar behovet av att stärka Ålands påverkningsmöjligheter i EU.

Till ledamot Räsänen: att KD inte har en plats har också att göra med befolkningsgrunden, vill man se det här från ett befolkningsgrundsperspektiv eller ett konstitutionellt perspektiv. Grundlagsutskottet har konstaterat att det här i sista hand är en politisk fråga.

Till ledamot Mikkonen: tack för stödet för att detta diskuteras. Detta diskuterades också i en lagmotion år 1994 av Gunnar Jansson, Ålands dåvarande ledamot, och i samband med Finlands EU-medlemskap. Också i en lagmotion år 2006 av Roger Jansson och en framställan av lagtinget år 2007, i samband med Lissabonfördraget, har samma fråga diskuterats. Frågan blir aktuell nu igen eftersom toppmötet 28—29 juni närmar sig, där Finland kommer att få en plats till, och jag vet också att lagtinget kommer att göra en framställan till riksdagen i den här frågan.

Till sist tog också ledamot Mikkonen upp regionkommittén, men den har inte några reella påverkningsmöjligheter i EU. Det är en fin plats, men den har inte någon formell beslutandemakt. Tack ännu till ledamot Mikkonen för att hon konstaterar att det här inte bara är en åländsk fråga utan en fråga för hela landet. Tack också till ledamot Elo för att han deltog i debatten, även om vi inte är av samma åsikt.

13.34 Mats Nylund r: Värderade fru talman! Det är mycket positivt att riksdagsledamot Löfström har lyft fram den här frågan i en lagmotion så att vi får diskutera den, för nu är rätt momentum att ta ställning till den här frågan.

Nyt pidämme kaikki täysin luonnollisena, että Ahvenanmaa on oma vaalipiirinsä ja että heillä on oma kansanedustajansa. Näin ei ole aina ollut. En muista, milloin se muutos tehtiin, mutta ehkä 50-luvulla Ahvenanmaa sai oman kansanedustajansa, ja kukaan ei halua luovuttaa tätä nyt. Minun mielestäni on linjakasta, että Ahvenanmaa saa myös oman parlamentaarikon paikan Brysselissä, ja haluan alleviivata sitä, että mahdollinen Ahvenanmaan parlamentaarikko edustaa myös Suomea, tietenkin. Hän edustajaa Suomea aivan samalla tavalla kuin kollega Löfström edustaa Suomen eduskunnassa. — Kiitos.

Riksdagen avslutade debatten.

Riksdagen remitterade ärendet till grundlagsutskottet.